

Jens Aage Søndergaard og Peter Bavnhøj

De danske landbrugsmuseer

– deres historie og fremtidsudsigter

Landbruget og dermed også landbokulturen undergik voldsomme forandringer i det 20. århundrede, hvor erhvervet blev fortrængt fra pladsen som Danmarks primære erhverv. I takt med denne forandring udviklede stadig flere museer specialer i landbohistorie. Landbrugets vej til museum begyndte i 1770 med Landhusholdningsselskabets modelsamling, der er grundlaget for Dansk Landbrugsmuseum, som oprettedes 1889. I de næste 100 år fulgte først Herning Museum og siden en række andre egns museer med fokus på landbohistorie. Denne artikel gennemgår landbrugsmuseernes udvikling frem til i dag, hvor fremtidsudsigterne stiller de statsanerkendte museers formidling af landbokulturen overfor nye udfordringer.

Landbruget var indtil midten af det 20. århundrede landets hovederhverv. Danske museer har derfor i vidt omfang beskæftiget sig med landbohistorien. Mange købstadsmuseer har interesseret sig for det omkringliggende landbosamfund, skønt disse museers hovedvirke først og fremmest har været købstadslivet og ikke landbolivet. Dette var naturligt, eftersom en væsentlig del af købstædernes erhvervsliv var baseret på bearbejdning af råstoffer frembragt af bønderne, der i stigende grad blev gode kunder i byernes næringsliv. Igennem de sidste 120 år er en række lokal- og specialmuseer imidlertid blevet oprettet alene med det formål at fokusere på landbrugets kulturhistorie. Under fællesbetegnelsen *de danske landbrugsmuseer* vil vi med denne artikel se på, hvorledes landbohistorien kom på museum, og hvorledes den er blevet håndteret.

Skønt meget forskellige i størrelse, alder, fysisk ramme, emnevalg og faglig tilgang til historien har museerne dog altid haft et fælles emne, som har knyttet dem sammen – landbohistorien. Museerne har haft forskellige profiler og vægtet forskellige opgaver som for eksempel bygningskulturen, teknologien, arbejdsprocesserne, landhåndværket, husfliden, mølleriet, brugen af landskab og så videre. Emnerne har således været mangfoldige, skønt det fælles grundlag har været det landbrug og den landbokultur, der har undergået så voldsomme forandringer i det 20. århundrede.

Vægten vil ligge på disse museers oprettelse, men også hovedtrækkene i deres virke indtil nu, vil kortfattet blive fortalt. Der vil blive fokuseret på de mere betydningsfulde museer, og hvordan de har været med til at præge det danske

museumsliv i det 20. århundrede. Hvem tog initiativ til museernes etablering? Hvem drev museerne? Hvordan er det gået gennem alle årene indtil nu? Artiklens forfattere vil også vove at give et bud på udsigterne for disse museer, selv om det altid er letsindigt at spå – især om fremtiden, som Storm P. så rigtigt sagde.

Alle vi gammeldanskere har rødder i denne kultur, idet enten vore forældre, vore bedsteforældre eller vore oldeforældre med stor sandsynlighed var landbrugere. De fleste af os skal bare en eller to generationer tilbage for at finde forbindelsen til landet og landbruget. Måske netop derfor har behovet for denne kulturs dokumentation været så udtalt, så påkrævende, så bydende nødvendig for de danske museer. Og måske er det forklaringen på, at landbrugsmuseerne stadig kan trække folk af huse her i begyndelsen af det 21. århundrede, til trods for at nutidens hverdagsliv synes meget fjernt fra den landbo-kultur, museerne udstiller.

Landhusholdningsselskabets modelsamling

Danmarks første offentlige museum var faktisk en slags landbrugsmuseum, hvilket de færreste nok ved i vore dage. 1500-, 1600- og 1700-tallets kendte museumssamlinger, *Det kongelige Kunstkammer* og Ole Worms samlinger var begge private, og offentligheden havde ikke adgang til disse. Derimod var der adgang til *Det Kongelige Danske Landhusholdningsselskabs* modelsamling, som hovedsagelig omfattede modeller af landbrugsredskaber. Modelsamlingen blev etableret kort efter selskabets grundlæggelse i 1769. Samlingen havde til huse i Prinsens Palæ, hvor modellerne stod placeret på hylder i Oldskriftsalen. Fra 1770'erne opbyggedes samlingen, så den i 1790'erne rummede godt 60 modeller, og selskabets sekretær viste gerne samlingen frem for interesse-rede efter forudgående aftale.

Interessen for landbefolkningen vækkes

Som et fællestræk for flere europæiske lande i anden halvdel af 1800-tallet oprettedes folkemuseer og senere frilandsmuseer i stort tal. Formålet med disse museer var at indsamle minder, der kunne belyse den almuekultur, som var under så hastig forandring i det meste af Europa. I Norden var svenskeren Arthur Hazelius med oprettelse af *Nordiska Museet* i 1872 blandt de tidligste europæiske eksempler på et museum, hvor folkekulturen blev sat i fokus.

Interessen for landalmuen var generelt stigende i slutningen af århundredet.

I Danmark var der flere tiltag, som kastede lys over bondestandens kultur og rolle i samfundet. Grundtvig, højskolebevægelsen og senere landbrugsskolerne var med til at opbygge både en standsbevidsthed og en historisk bevidsthed hos bondebefolkningen. I kraft af denne bevidsthed fik bønderne behov for

at dokumentere deres egen historie, hvilket ikke mindst var nødvendiggjort af, at standen i kraft af den øgede selvbevidsthed var under kraftig forandring.

Også i kredse udenfor bondestanden blev det komme il faut at beskæftige sig med almuekulturen. I litterære kredse dyrkedes flittigt bondelivsskildringer. Talrige forfatterskaber kredsede om almuens vilkår og historie. Forfattere som Steen Steensen Blicher og H.F. Feilberg var med til at bibringe videre kredse i de hastigt voksende byer indsigt og forståelse for landalmuen. Evald Tang Kristensen indsamlede gennem flere årtier talrige folkeminder, som dokumenterede den jyske almues sprog og kultur. Hans talrige udgivelser fra 1866 og frem forstærkede den brede interesse for folkelivet på landet.

Dansk Folkemuseum

Dansk Folkemuseum blev oprettet som en følge af arbejdet med opbygning af *Kunst- og Industriudstillingen* i København 1879. Inden udstillingen var der planer for oprettelse af et kunstindustrimuseum, som skulle bidrage til at højne interessen for bedre industriprodukter. Men udstillingen fik et andet udtryk, end komiteen under ledelse af direktør J.J.A. Waarsøe fra *Nationalmuseet* havde tænkt sig. Det skyldtes Bernhard Olsen, som midt i januar 1879 blev tilknyttet udstillingen, hvor han skulle stå for arbejdet i blandt andet Afdeling for nordiske Nationaldragter. Bernhard Olsen, der var uddannet xylograf, havde så tidligt som i 1859 publiceret en række billeder af de kongelige dragter på Rosenborg¹ og siden dels arbejdet med dragter for de københavnske teatre og dels udarbejdet illustrationer til kataloget for Rosenborgsamlingen. Derved havde han oparbejdet en stor viden om folkedragter. Han var derfor et naturligt valg både med hensyn til indsamlingen og siden hen også til opbygningen af udstillingen.

Det er ikke her stedet at give en grundig gennemgang af udstillingen fra 1879. Blot må det siges, at Bernhard Olsens afdeling vakte stor opsigt og førte til, at der fra flere sider blev opfordret til etablering af et museum ud fra udstillingen. Ideerne var mange, enten som en del af det planlagte kunstindustrimuseum, eller som en del af det nye nationalhistoriske museum på Frederiksborg Slot. Men enden på alle planerne blev, at de genstande, der var blevet skænket efter udstillingen, blot blev opbevaret i Industribygningen indtil foråret 1880, hvor de blev flyttet til Trinitatis Kirkes loft. Det blev først i 1885, at der ved et lejemål i den nyopførte Panoptikonbygning blev skabt rammer for museumsdrift. Bernhard Olsen opstillede de indsamlede genstande i interiører, hvor der blev plads til 8-9 stuer.²

Bernhard Olsen havde i 1878 været i Paris og på Verdensudstillingen set den svenske pavillion, hvor Arthur Hazelius havde opstillet tableauer med genstande fra Nordiska Museet. Bernhard Olsen blev meget begejstret over

Hazelius's arbejde, både med udstillingen og de indsamlede effekter. Han skrev senere i 1879 et brev til Hazelius, hvor han gav udtryk for, at han ville skabe et *Dansk Folkemuseum* ud fra de genstande, han havde indsamlet til Kunstindustriudstillingen.

Målet for Bernhard Olsen og Dansk Folkemuseum var at indsamle og formidle genstande fra perioden 1660 og frem. Der blev lagt særlig vægt på de dagligdags genstande fra bondestanden. Delingen ved 1660 skete i forståelse med Oldsagssamlingen. Bernhard Olsen ville også indsamle genstande fra de gamle danske lande, sådan som vi skal se nedenfor i afsnittet om Frilandsmuseet. Der var ingen problemer med at gå til Skåne og Halland, men da han ønskede også at indsamle fra Slesvig, blev han standset. Det kunne man ikke, nederlaget var for tæt på. For Bernhard Olsen fandtes den danske *nation* i hele det gammeldanske riges område, og det var vigtigt for ham at kunne vise udviklingen også i disse områder for nutiden.

Dansk Folkemuseum forblev i Panoptikonbygningen indtil 1926, hvor en brand nær havde udsløttet samlingerne. På billeder fra museet kan man se, hvorledes nyindkomne genstande efterhånden fyldte så meget op, at den oprindelige udstilling blev sløret og svært tilgængelig. Det var hele tiden museumskomiteens tanke, at Dansk Folkemuseum skulle være en del af *Nationalmuseets* samlinger, hvilket også skete i 1938. Men undervejs var der mange genvordigheder og holdninger, der skulle brydes. En af de store var modstanden fra Sophus Müller, som mente at museer skulle ordnes kronologisk, og at alle andre former for systematik var umuseale. Sophus Müllers angreb blev fremført på et museumsmøde i maj 1897 som et foredrag med titlen *Museumsordning modsat Interiør-, Park- og Atelierordning*.

Müllers angreb var måske nok først og fremmest rettet imod Hazelius og Nordiska Museet, men det er nærliggende også at se det som et angreb på stort set alle danske provinsmuseer og Dansk Folkemuseum. I det hele taget blev der vogtet på egne positioner fra gruppen omkring Oldsagssamlingen i 1890'erne, hvilket resulterede i at Bernhard Olsen søgte andre samarbejdspartnere i det videre arbejde med Folkemuseet og især med udviklingen af hans planer om etablering af et frilandsmuseum.

Frilandsmuseet i Sorgenfri

Bernhard Olsens første tanker om et museumsafsnit med bygninger kom i 1885, men først i 1897 lykkedes det at få flyttet og genrejst to huse fra Sverige i Kongens Have i København. Det var et stuehus fra Stämhult og en loftbod fra Småland. Planen for en udvidelse med flere huse blev dog hurtigt opgivet. De svenske huse var valgt, fordi de ikke havde stråtag og derfor ikke var så brandfarlige som tilsvarende bygninger fra Danmark.

Bernhard Olsen søgte derfor andre muligheder for både samarbejde og placering af et bygningsmuseum. Blandt andet var der planer om at anlægge et bygningsmuseum i Kolding. Valget faldt på Sorgenfri, hvor *Dansk Landbrugsmuseum* var åbnet i 1889, se nedenfor, og hvor der var, hvad Bernhard Olsen betegnede som et »af Landets aandelige Centre«, skabt omkring Grundtvigs Højskole og Lyngby Landbrugsskole.

I 1897 tog Bernhard Olsen derfor kontakt til J.C. la Cour, leder af Dansk Landbrugsmuseum, for at etablere et samarbejde. De to mænd blev enige om, at et bygningsmuseum i Lyngby kunne være af stor betydning for Dansk Landbrugsmuseum, som manglede magasinplads og faktisk selv havde planer om at flytte en bulhusbygning fra Søndre Bjert ved Kolding til museet i Sorgenfri for at få mere magasinplads. Der blev hurtigt aftalt en række møder, men desværre døde la Cour, inden de endelige planer var færdigforhandlede. At Bernhard Olsen forstod, hvor vigtig en person la Cour var, kan udledes af det tempo, hvormed han forsøgte at få forhandlingerne ført igennem, da det gik for ham, hvor syg la Cour var.³

Olsen og la Cours plan gik ud på at sammenlægge Landbrugsmuseet og Folkemuseets bygningsafdeling. Det nye museum skulle have en museumskomite sammensat af folk fra Folkemuseets komite og folk fra Landhusholdningsselskabet, og det skulle have samme direktør som Folkemuseet.⁴ Det var en fremsynet plan, som måske kunne have medført, at de senere lidt unaturlige delinger imellem de to museers indsamlingsområder kunne have været undgået. Som det i det væsentligste er blevet praktiseret, så har Dansk Landbrugsmuseum i overvejende grad fokuseret på landbrugets produktion og i mindre grad på den øvrige del af landbokulturen, der til gengæld er blevet varetaget af Dansk Folkemuseum, ligesom nagelfaste genstande først i de senere år er blevet mere systematisk indsamlet af Dansk Landbrugsmuseum.

Det viste sig da også, at da Folkemuseets museumskomite tog kontakt til Landhusholdningsselskabet efter la Cours død, så var selskabet ikke interesseret i at få de to museer lagt sammen, sådan som Olsen og la Cour havde tænkt sig. Men selskabet ville gerne indgå et samarbejde, hvor landbrugsmuseet fik mulighed for at bruge nogle af Frilandsmuseets bygninger som magasin. Med denne samarbejdsaftale kunne man så søge Kulturministeriet om midler til at påbegynde flytningen af huse fra Kongens Have til grunden i Lyngby. Der er ingen tvivl om, at Bernhard Olsen har følt sig lettet ved beslutningen om at anlægge en bygningshistorisk afdeling i Lyngby. Det kan blandt andet ses af det telegram, han sendte til Møllerup: »Jeg har i dag købt 12 Tønder Land til Bygningsmuseet. Hils Sophus Müller«. ⁵

Selv om de første huse på Frilandsmuseet var svenske, nemlig de to huse fra Kongens Have og en dobbeltgård fra Näs i Vester Göinge, så var formålet med

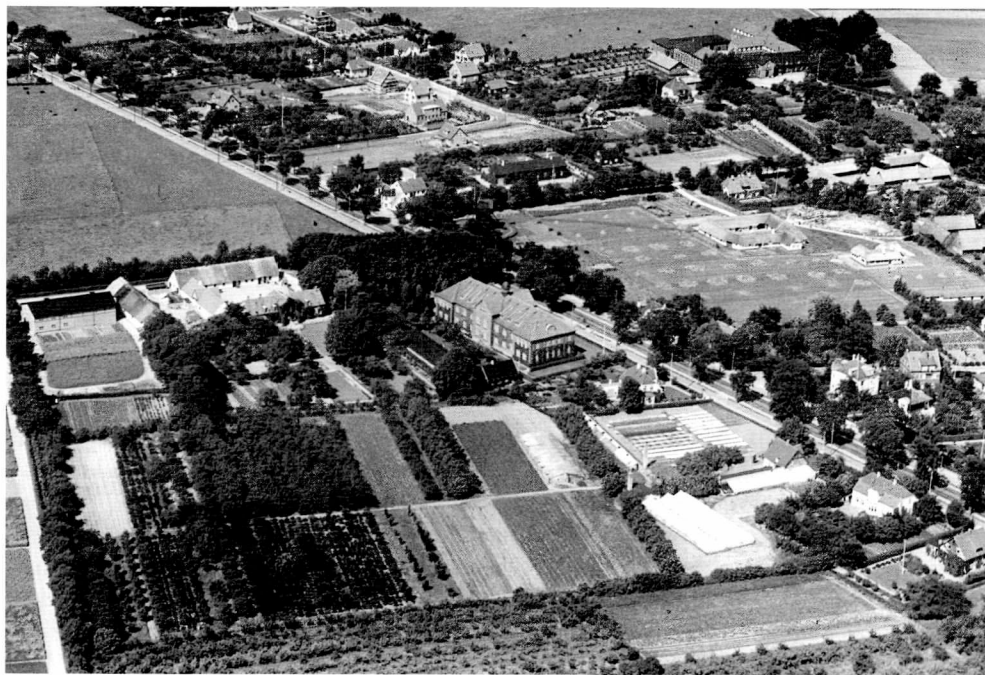

Fig. 1. Luftfoto af Dansk Landbrugsmuseum og Frilandsmuseet før 1930. Foto: Dansk Landbrugsmuseum.

det nye museum at skildre byggeskikken indenfor de forskellige landsdele i Danmark. Bernhard Olsen var fra flere sider blevet gjort opmærksom på dels de forskellige byggeskikke, der var rundt om i landet, og dels at udviklingen indebar, at mange huse og gårde blev bygget om på grund af de ændrede forhold for landbrugsproduktionen i slutningen af 1800-tallet. Det var derfor vigtigt, at få opmålt og skaffet midler til at nedtage og flytte huse og gårde til Lyngby.

Bernhard Olsen havde dog ikke glemt sin planer om også at indsamle fra Slesvig. Han erhvervede i 1899 Ostenfeldgården som et eksempel på et røghus, altså et hus uden skorsten med mennesker og dyr under samme tag. Han havde tidligere erhvervet *Den Jahnske Samling*,⁶ som blandt andet skulle bruges til indretning af huse fra Sønderjylland og Slesvig. Samme år var Bernhard Olsen i Skåne for at købe »Et udhus af Oldtidsform med Skjul over Gavl-døren«.⁷ Bernhard Olsen mente selv, at med disse anskaffelser, så var hans opgave som gårdsamler slut, da hans første mål, nemlig at vise en kronologisk

udvikling fra middelalderen og frem, var nået. Men med det engagement, som han besad, så var det nok ikke tænkeligt, at han skulle stoppe med at indsamle bygninger til *Frilandsmuseet*. Der kom da også flere bygninger til, men nu var det i højere grad byggemåden og konstruktionen, som blev parametrene for udvælgelse og hjemtagelse af husene. Det er vel i grunden i denne anden indsamlingsbølge, at grundlaget for Frilandsmuseets betydning som bygningsmuseum blev grundlagt. Hvis målet kun havde været at vise en overordnet kronologisk udvikling fra røghus til skorstenshus uden viden om og eksempler på de mange mulige lokale variationer, ville museet kun have haft en begrænset interesse.

Det er klart, at når der er tale om så store museumsgenstande som huse og gårde, så skal der udvises stor forsigtighed og udføres gode undersøgelser, inden en hjemtagelse besluttes. Det er derfor vigtigt, at der har været tilknyttet dygtige og engagerede arkitekter og inspektører til museet. Der har da også været gennemført flere spændende, landsdækkende bondegårdsundersøgelser af frilandsmuseets folk. Denne metode anvendes også i dag. Som noget af det nyeste er Frilandsmuseet i dag i færd med at opføre en andelslandsby, der skal vise udviklingen i perioden fra 1880 til 1950. Der er foreløbig opført brugsforening, transformator samt tømmer- og snedkerværksted med savskæreri. Et smede- og maskinværksted er under hjemtagelse. Målet er et område med 18 bygninger, fortrinsvis produktions- og servicebygninger.

Dansk Landbrugsmuseum

Dansk Landbrugsmuseum er det nationale museum for landbrug. Det blev grundlagt i 1889 af Jørgen Carl la Cour. Han havde været med i komiteen bag det landbohistoriske afsnit på *Den store Nordiske Kunst-, Industri- og Landbrugsudstilling* i 1888.

Den store Nordiske Kunst-, Industri- og Landbrugsudstilling var en stort anlagt udstilling, som både var et 25-årsjubileum for den regerende konge og en markering af 100-året for stavnsbåndets ophævelse. Der blev derfor brugt mange kræfter på at vise både fortidens landbrug og datidens forbedrede landbrug. Blandt de meget spændende effekter, som blev til i forbindelse med udstillingen, var gårdmodeller fra hele landet. De var udført efter opmålinger udført af R. Mejnborg, som havde rejst rundt i Danmark for at opmåle og tegne boliger med mere til et planlagt bogværk om huse. Men der blev også indsamlet effekter, hjulplove og andre redskaber, som skulle vise fortidens mere primitive landbrug. De mange indsamlede effekter og andre ting, som indgik i udstillingen, blev ved nedtagningen flyttet ud til Lyngby Landbrugsskole, hvortil J.C. la Cour havde flyttet en af udstillingspavillionerne, og her åbnede Dansk Landbrugsmuseum dørene i 1889.

Det er svært helt præcis at sige, hvornår der første gang kom tanker frem om at indrette et landbrugsmuseum i Danmark. Men mon ikke de første spæde tanker om et museum er kommet fra folk som N. Rasmussen-Søkilde, der var landmand og lokalhistoriker på Fyn. Han havde besøgt det tyske landbrugsmuseum i Berlin og måske fået ideen til et dansk museum dér. Det er dog ikke nok med gode ideer, hvis der ikke er nogen til at føre dem ud i livet. Her er der dog ingen tvivl, det var J.C. la Cour, som fik museet oprettet. La Cour havde en central placering i landbruget i sidste tredjedel af 1800-tallet. Der var ingen spørgsmål angående landbrug, som ikke havde været forbi hans skrivebord og fået nogle kommentarer med på vejen. Han blev benævnt *den grå landbrugsminister*. Der var altså tale om en særdeles myndig herre, som stillede sig i spidsen for Dansk Landbrugsmuseum.

Når der tilsyneladende ikke var den samme polemik omkring oprettelsen af Dansk Landbrugsmuseum som den, der havde været omkring Dansk Folkemuseum, så kan det skyldes mindst to ting. Der stod for det første en ikke ubetydelig organisation bag museet, nemlig Det kongelige Danske Landhusholdningsselskab, og for det andet forsøgte man ikke at involvere andre institutioner i projektet. Det kan være, at forløbet omkring Dansk Folkemuseum har skræmt en smule, men dog ikke mere, end at Dansk Landbrugsmuseum fra starten blev drevet med statstilskud.

I perioden efter 1889 blev der etableret et indsamlernetværk, så de oprindelige knap 400 numre kunne forøges med numre på flere nye genstande fra hele landet. Hvis man ser på et kort over, hvor genstandene i perioden 1888-1900 kom fra, så er der nogle områder, som dominerer og andre områder, som ikke er repræsenteret. Det sidste kan blandt andet skyldes, at der i visse områder hurtigt opstod lokale, kulturhistoriske museer, som tiltrak effekter fra området.

Tilknytningen til Lyngby Landbrugsskole og landbruget var afgørende, da man skulle finde en ny leder efter J.C. la Cours død i 1898. Sønnen J.C.B. la Cour fremsendte en vidtskuende plan for museets fremtid, men denne plan blev forkastet af Landhusholdningsselskabets præsidium og dermed var la Cour ude af billedet som leder af museet. Den nye leder blev statskonsulent K. Hansen, og den post bestred han indtil 1940. Der var dog tale om en deltidsstilling, idet han samtidig var leder af forsøgsstationen i Lyngby og måtte undervise på Landbohøjskolen for at have en rimelig indtægt.

Det var i K. Hansens tid, at en række af de tiltag, som senere har været med til at forme Dansk Landbrugsmuseum, blev taget. Selv om der løbende foregik indsamling til museets samlinger, så betød den landbohistoriske udstilling på Den 18. Landmandsforsamling i Odense 1900 en stor tilførsel af effekter til museet. Men denne forøgelse rejste også spørgsmålet om filialer, dels for at sprede samlingerne, så flere kunne have glæde af dem og dels for at lette pres-

Fig. 2. Landbrugsmuseets nye bygning 1916. Foto: Dansk Landbrugsmuseum.

set på opmagasineringen i Lyngby, hvor man brugte bygningerne på Frilandsmuseet til magasiner.

Filialerne kom dog først, da museet blev overtaget af staten i 1905. Det blev samtidig besluttet, at der skulle oprettes en filial på Fyn og to i Jylland. De skulle oprettes i forbindelse med landbrugsskoler og kom til at ligge på Dalum ved Odense samt Malling og Ladelund i Jylland. Senere kom der en filial på Lundby Landbrugsskole i Sydsjælland.

Det er næsten uartigt at skrive det her, men allerede fra starten led Dansk Landbrugsmuseum under pladsmangel til opbevaring af de mange museums-genstande. Etableringen af filialerne betød selvfølgelig, at der blev flyttet genstande ud til de pågældende steder, men samtidig kom der flere nye ting til, så der blev bygget større lokaler til museet. I 1903 fik man et nyt maskinskur, og sådan fortsatte byggeprojekterne. Her skal ikke skrives en lang historie om bygningerne i Lyngby, blot skal vi nævne bygningen af en ny museumsbygning til Landbrugsmuseet i 1916. Den skyldtes, at både Landbrugsskolen og Frilandsmuseet planlagde udvidelser, hvilket ville have bragt Landbrugsmuseet i en vanskelig situation.

Fig. 3. Interiørbillede fra det gamle landbrugsmuseum. Foto: Dansk Landbrugsmuseum.

Opstillingerne på museet og museets filialer ville have glædet Sophus Müller. Opstillingerne var rene studiesamlinger, hvor genstande stod opstillede i rækker efter funktion. For K. Hansen var museet i Lyngby at betragte som et magasin for filialerne, som skulle være de egentlige udstillingsvinduer. Han så derfor gerne, at der blev oprettet flere filialer rundt om i landet.

K. Hansen blev i 1940 afløst af endnu en landbrugskandidat, nemlig E. Koch, som også samtidig skulle undervise på Landbrugsskolen. Det medførte ikke de store visioner og forandringer for museet. Det var først med ansættelsen i 1950 af N. G. Heine, der var mag.art. i historie, at der kom en anden form for faglighed ind på museet. Det indebar blandt andet en nyordning af udstillingerne, så publikum kunne få andre og bedre oplevelser, men samtidig betød det også, at der kom et øget pres på magasineringen, idet der blev tynnet ud i udstillingerne. Derfor kom der atter gang i overvejelserne om, hvordan man skulle skaffe plads nok til Dansk Landbrugsmuseum. Man begyndte derfor at leje sig ind rundt om i landet. Først lejede museet magasin på Harvarthigården i Søllerød og senere i en gammel hestestald på Hofmangave, da

man nedlagde filialerne på Dalum og Ladelund. Særlig slemt var det på Vigholmgård ved i Smørumovre, hvor gavlen faldt ind i 1966 under oktoberstormen. Så derfor begyndte man at lede efter en ny placering til et samlet Dansk Landbrugsmuseum. Valget faldt på herregården Gl. Estrup, hvor avlsbygningerne stod tomme, og hvor der allerede var museum i hovedhuset.

Flytningen fra Lyngby var afsluttet i 1969, og først derefter kunne man for alvor begynde at indrette sig i de nye huse. Vi skrev ovenfor, at vi ikke ville skrive bygningshistorie, men nybygninger har fyldt meget i Dansk Landbrugsmuseums nyeste historie og vil nok også fylde noget i fremtiden. For at kunne løfte de opgaver, museet har påtaget sig omkring formidling af både den ældre, den nyere og nyeste landbrugshistorie, har museet været nødt til at udvide sine udstillingsmuligheder og magasiner. Cirka hvert tiende år siden 1969 har museet indviet et nyt bygningsafsnit, og i skrivende stund er Dansk Landbrugsmuseum i færd med at indrette 5.400 m² magasin på kartoffelmelsfabrikken i Auning.

I begyndelsen af 1990'erne begyndte Dansk Landbrugsmuseum at interessere sig for den levende kulturarv. Det var i første omgang husdyrene, der blev sat fokus på. Der blev indkøbt kvæg af gråbroget jysk malkerace, landracesvin og klitfår fra nogle af de besætninger, hvor dyrene stadig var i avl. For at sikre, at det var de rigtige dyr og racer, der blev satset på, blev der indledt et samarbejde med avlere, organisationer og det statslige udvalg for genressourser. I 2000 indviede museet *Center for den Levende Kulturarv*. Centrets bygninger repræsenterer nytænkning indenfor landbrugsbyggeri.

Arbejdet med den levende kultur arv har også udmøntet sig i en landbobotanisk have og en æbleplantage. Den landbobotaniske have er i disse år under omlægning. I samarbejde med andre museer, *frøsamlerne*, Danmarks Jordbrugsforskning, Årslev og Nordisk Genbank, Alnarp ved Lund i Skåne arbejdes der med at finde flere af de ældre kulturplanter, som nu er sjældne, men før var almindelige i danske haver. Æbleplantagen er kommet i stand ved et samarbejde med Den kongelige Danske Veterinær- og Landbohøjskole's afdeling for æbler (Pometet) i Tåstrup, der har hjulpet med at finde frem til de rigtige træer, og samtidig har leveret podekviste fra disse træer.

Dansk Landbrugsmuseum har, for at tilpasse sig landbrugserhvervets nye situation, ændret indsamlings- og forskningsområde, så det i dag omfatter landbokulturen i bredeste forstand i stedet for som tidligere blot landbrugskulturen.

Herning Museum

Dansk Landbrugsmuseum med filialer var imidlertid ikke det eneste landbrugsmuseum. Allerede tre år efter Dansk Landbrugsmuseums oprettelse i

Fig. 4. Herning Museums grundlægger Jens Andersen Trøstrup fotograferet i museets udstilling. Foto: Herning Museum.

1889 fulgte det første egnsmuseum med fokus på landbrugets kulturhistorie. *Herning Museum* blev oprettet i 1892 som et museum for hedebruget i Midt- og Vestjylland. Etableringen af museet i Herning kan tilskrives en enkelt person, nemlig skolelæreren Jens Andersen Trøstrup, og det er vanskeligt at beskrive museet uden at skildre manden, der stod bag.

J.A. Trøstrup var på alle måder en original. Han havde et noget specielt ydre, og han havde også meget specielle synspunkter på og holdninger til, hvad et museum burde indsamle, og hvordan et museum skulle drives. J.A. Trøstrup var en samler i ordets videste forstand. Han havde fra barnsben samlet på stort set alt fra oldsager og lokal folkekultur til nyere husgeråd. Det var dog den midt- og vestjyske bondekultur, som den udfoldede sig på hedeegnene, han ofrede mest opmærksomhed. Og det var ting indsamlet fra denne hedebrugs-kultur, som fyldte mest i hans omfattende samlinger og som senere blev kendetegnende for *Herning Museum*.

J.A. Trøstrup var skolelærer i landsbyen Torsted. Placeringen af J.A. Trø-

strups museum i netop Herning var ret tilfældig og skal nærmest ses som et udslag af hans egenrådighed, idet samlingen ikke specielt knyttede sig til Herning. At det blev Herning og ikke for eksempel Ringkøbing, som kom til at huse J.A. Trøstrups museum, skyldes alene, at Herning lå placeret centralt på den jyske hede. Lokale kræfter støttede imidlertid J.A. Trøstrups museums-tanker. Der blev lagt vægt på, at et midtjysk museum burde beskæftige sig bredt med heden og foruden kulturhistorien og Hedeselskabets virksomhed, burde museet også omfatte naturhistorie og hedens geologiske forhold med mere.

Herning Museum blev således grundlagt på et tidspunkt, hvor byen endnu kun var en stor landsby. I byens nybyggede tinghus blev der stillet et par gavlværelser til rådighed for museet, og på J.A. Trøstrups 66 års fødselsdag i 1896 blev *Tinghusmuseet* indviet. Et museumssamfund blev stiftet, og man hvervede nye medlemmer i stort tal på egnen. J.A. Trøstrup afholdt på kort tid ikke mindre end 66 møder på egnens skoler for at agitere for det nye museum. I museumssamfundets vedtægter blev det fastslået, at »Museet skal indeholde ... ting, som giver oplysning om folkelivet i Midt- og Vestjylland med Hammerum Herred som midtpunkt. I så henseende skal der særlig stræbes hen til at få en særlig bygning for museet med en fuldstændig midt- og vestjysk bondelejlighed med en »Bindstow«.

Det nye museumssamfund gik i gang med at få opført en vestjysk bondegård af længer fra forskellige ejendomme. Man så således stort på gårdens opindelighed og samhörighed, og i mangel på et passende stuehus byggede man et helt nyt stuehus i nye materialer, men i gammel stil. Gården bestod desuden af en lade fra Staulund og et stuehus fra Høgild, som blev indrettet til udhus og aftægtsbolig. I stuehuset indrettedes bindestuen, som knytter sig til traditionen i St. St. Blichers novelle af samme navn. Gården åbnedes for publikum i 1906. I udhuslængerne udstilledes landbrugsredskaber i stort tal.

Pladsmanglen gjorde sig imidlertid hurtig gældende på såvel museumsgården som i Tinghusmuseet. Det lykkedes museumssamfundet at rejse midler til en ny museumsbygning med støtte fra stat og kommune. Allerede i 1910 stod den nye bygning færdig, men det blev J.A. Trøstrups efterfølger, konservator H.P. Hansen, som kom til at indrette den nye museumsbygning. Ved J.A. Trøstrups død i 1915 blev han museets nye leder. H.P. Hansen forskede især i landbosamfundet brugsgenstande og de forskellige former for husflid. Han anlagde en etnologisk linie i sit arbejde og dokumenterede systematisk med optegnelser, fotos og gennem filmoptagelser mange af de lokale arbejdsprocesser.

Gennem årene har Herning Museum udviklet sig til at dække byens og egnens historie bredt fra oldtid til nutid. Museet er kendt for sine samlinger og udstillinger om Blicher. I de sidste årtier har museet også arbejdet med de

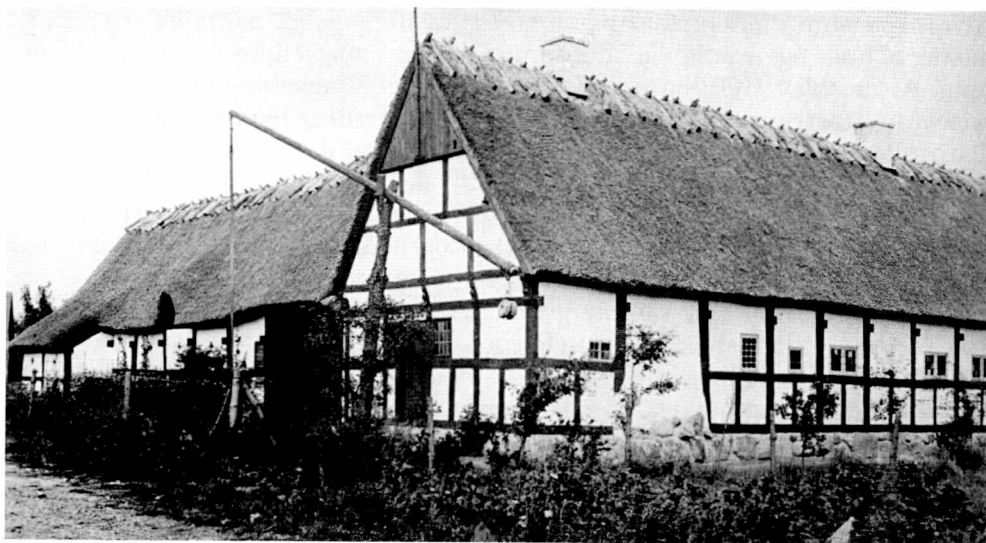

Fig. 5. Samsø Museumsforenings gård i Tranebjerg 1919. Foto: Samsø Museum.

gamle danske husdyrracer, og som en særlig turistattraktion har museet vist *En septemberdag på Jens Niensens bondegård*, der er 46 dukkeæsker fremstillet af billedkunstneren Inge Faurtoft. Museet har desuden flere filialer. På *Klosterlund Museum* vises en udstilling om Bølling Søes historie og søens udtørring til landbrugsjord i 1872.

Bygningsmuseer og hjemstavngårde

Andre museer landet over optog tanken om at fortælle om landbokulturen i rekonstruerede bygningsrammer. *Samsø Museumsforening* blev stiftet i 1910. Billedskæreren Bertel Olsen, der siden 1879 havde været virksom indenfor museumsverdenen, var en af drivkræfterne i foreningen. På hans initiativ og med udgangspunkt i hans tegninger opførte man i Tranebjerg en rekonstrueret, trelænget gård efter opmåling af en gammel gård i Nordby. Gården, der blev opført af gamle materialer fra forskellige samsøgårde, blev indviet i 1917. Den kom til at danne ramme om museets samlinger af landbrugsredskaber og maskiner.

En af de mest besynderlige skikkelser i dansk museumshistorie, maleren Søren Knudsen, tog i 1911 initiativ til det, han betegnede som Danmarks første landsbymuseum i landsbyen Glud sydøst for Horsens. Allerede i 1912 kunne *Glud Museum* åbne i en genopført bindingsværkshus fra 1662. Søren Knud-

sen havde undersøgt og opmålt Rasmus Thomæsøns hus i Glud og ladet det genopføre på sin egen jord. Senere kom der andre bygninger til museet – af-tægtshuset fra Nørby fra 1687, fiskerhuset fra Bjørnsknude fra midten af 1700-årene, Spædehuset fra Glud fra 1780, og endelig smedjen fra As fra 1789. *Museet i Haderslev*, der genåbnedes i 1915 efter flere års lukning, havde en samling af dels originale, dels kopier af nordslesvigske bondebygninger. Andre museer, der dyrkede kombination af gamle landbrugsbygninger – delvis med rekonstruktion eller kopier af bygninger – skød også frem i første halvdel af 1900-tallet. Nævnes kan *Reersø Museum*, der åbnede i 1926, *Vestfyns Hjemstavns gård* i Gummerup, der åbnede i 1930, og *Læsø Hjemstavns gård* i Vesterø, der åbnede i 1938.

Amagermuseet, der åbnede allerede i 1901 i Store Magleby, flyttede i 1922 ind i en af byens velbevarede gårde fra begyndelsen af 1800-tallet. Museet havde til formål at skildre øens særegne hollandske landbokultur, som den var blevet overleveret gennem 400 år. Her vistest for første gang et stykke indvandrerkultur i dansk landbrug, hvilket siden er set på flere andre museer.

Frilandsmuseet på Hjerl Hede

Museet på Hjerl Hede blev oprettet i 1930 af direktør, forhenværende minister Hans Peter Hjerl Hansen (1870-1946). Museet ligger lagt fra alfarvej på en rest af den jyske lynghede tæt ved den naturskønne Flyndersø omtrent midtvejs mellem Skive, Viborg og Holstebro. Det godt 2000 hektar store landområde omkring museet er fredet og ejes af Hjerl-Fonden, som H. P. Hjerl Hansen stiftede i 1915.

H.P. Hjerl Hansen kom i lære hos smørgrossistfirmaet E.F. Esmann i 1885. Her gjorde han hurtig karriere, og han blev medindehaver af firmaet i 1897. Senere overtog han firmaet og tjente en formue på salg af smør og konserver. Firmaet antog i 1932 navnet Plumrose. H.P. Hjerl Hansen var en af de første, der foretog erhvervsfremstød i Sibirien. Han grundlagde i 1904 Det Sibiriske Kompagni og i 1916 Det Almindelige Handelskompagni. Hvor hans erhvervs-karriere blev lang og succesfuld, blev hans ministerkarriere til gengæld kortvarig, idet han var finansminister i Liebes legendariske regering i foråret 1920.

H.P. Hjerl Hansen fattede interesse for det øde område ved Flyndersø, og allerede i 1910 opkøbte han store arealer på egnen. Begyndelsen til Frilandsmuseet på Hjerl Hede fandt sted, da H.P. Hjerl Hansen i 1928 erhvervede stuelængen fra en af Danmarks ældste bondegårde – Søgård fra ca. 1530 i landsbyen Vinkel øst for Viborg. Efter en del polemik med Nationalmuseet blev stuelængen opført i 1930, og det blev startskuddet til det største frilandsmuseum for landsbykultur i Jylland.

Museet har efterhånden udviklet sig til, ved siden af Frilandsmuseet i Sor-

Fig. 6. Hjerl Hede, Agerumsladen fra Als. Foto: Poul Buskov, Hjerl Hede, 2001.

genfri, at omfatte en af landets betydeligste samlinger af landbygninger. Det er med betydelige anstrengelser lykkedes museet at samle et stort antal originale bygninger gennem årene, hvoraf flertallet stammer fra Jylland. Samlingen omfatter flere gårde og huse, desuden mejeri, smedje, kro, præstegård, møller og høkerbutik. Af museets bygninger bør følgende fem fremhæves: Agerumsladen, der stammer fra præstegården i Als ved Hadsund. Den er bygget i 1632, og den præcise datering skyldes en indskrift over en dør i ladens sydside, hvor foruden årstallet bygherren Christen Pedersøn Tisings navn er udskåret. Nummer to er smedjen fra Vester Kærby ved Odense, som er en bygning fra midten af 1700-tallet. Dernæst følger landsbykroen fra Skovsgårde ved Bogense fra ca. 1750. Foruden kro rummede bygningen høkerbutik, hvilket ikke var usædvanligt i 1700-tallet. Nummer fire er præstegården fra Aarslev syd for Randers, som er dateret til 1661. Gården består af stuehus og to udhustlænger, hvoraf den ene stammer fra præstegården i Verring ved Randers. Og endelig må vi også nævne mejeriet fra Mandø, opført 1897. Mejeriet er indrettet med tidens maskiner og er fuldt funktionsdygtigt.

Hjerl Hede Frilandsmuseum har desuden opført en kopi af en romansk landsbykirke, som de så ud i 1100-tallet. *Jysk Skovmuseum* blev etableret i til-

knytning til museet i 1964, og 10 år senere blev *Mosebrugsmuseet* grundlagt. Museet har gennem årene forsket i landsbymiljøet i Danmark og desuden i byggeskik og landhåndværk. Museet viser i dag den danske landsbys udvikling fra slutningen af middelalderen til ca. 1900. Omkring 50 originale bygninger er flyttet til museet fra det meste af Danmark. Bygningerne ligger spredt ud over et areal på ca. 40 hektar. I tilknytning til museet er opført rekonstruerede stenalder-, bronzealder- og jernalderbygninger på en boplads ved en lille sø. Siden begyndelsen af 1990'erne har museet haft en mindre bestand af gamle danske husdyrracer.

På formidlingsområdet har museet gjort en pionerindsats, idet museet så tidligt som i 1932 gennemførte den første levendegørelse. Siden 1960 har museet været levendegjort hver sommer med arbejde på stenalderbopladsen og senere levendegørelse i museets øvrige huse.

Til trods for museets placering finder godt 100.000 gæster vej til museet hvert år – de fleste i sommerperioden og i ugerne op mod jul, hvor museet er levendegjort med arbejdende værksteder og aktiviteter overalt på museet.

Som et nyt arbejdsfelt er museet i de senere år begyndt at arbejde med samspillet mellem natur og kultur specielt i forhold til udnyttelsen af heden, skoven og mosen. Museets samlinger rummer ca. 20.000 genstande og dækker perioden 1500-1900. Museet har ved flere lejligheder været ramme om kulturhistoriske forsøg med blandt andet en række forsøg indenfor hedebrug.

Den Fynske Landsby

Ideen om et landbygningsmuseum i Fruens Bøge blev første gang fremført i 1919 i en artikel i *Fyens Stiftstidende* af den lokale arkitekt Knud Lehn Petersen, som forestillede sig et kombineret landbrugs- og købstadsmuseum. Da museumsinspektør Kai Uldall fra Frilandsmuseet senere præsenterede en plan for et museum for fynske landbygninger, gentog Lehn Pedersen sin tidligere fremførte ide. Uldall havde sammen med arkitekt Haakon Zangenberg fra Frilandsmuseet i Sorgenfri været på Fyn for at udpege bygninger til det fynske afsnit af Frilandsmuseet. Zangenberg og Uldall kunne konstatere, at antallet af velbevarede bindingsværksbygninger på Fyn var i tilbagegang, og derfor gik Uldall i aviserne med sin idé.

Der kom dog ikke gang i planerne før i begyndelsen af 1940'erne. Frilandsmuseets bondegårdsundersøgelser havde vist, at der var en stor mængde af bevaringsværdige gårde og miljøer, der burde tages vare på. Der er nok ingen tvivl om, at det under besættelsen var nemt at skabe opbakning til bevaring af noget, der kunne betragtes som ærkedansk. I årene 1943-44 havde man opmålt ikke færre end 11 af de bygninger og gårde, som senere er blevet flyttet til *Den Fynske Landsby*. Allerede midt i 1950'erne var de fleste bygninger på

Fig. 7. Hjerl Hede, Præstegården fra Nr. Aarslev. Foto: Poul Buskov, Hjerl Hede, 2001.

plads, men inden projektets afslutning stoppede processen, da der ikke længere kunne opnås offentligt tilskud til brug af ledige bygningshåndværkere.

Målet med Den Fynske Landsby var fra starten at sikre repræsentanter for 1600- og 1700-tallets landbygninger. Der er tale om bygningstyper, som var under hastig afvikling i det tyvende århundrede, så der i dag er under 100 gamle gårde tilbage på Fyn og omliggende øer. Der er i dag 32 bygninger i Den Fynske Landsby. Senere arkivstudier har dog vist, at de fleste af bygningerne er fra første halvdel af 1800-tallet, hvilket skyldtes, at man på Fyn har fastholdt brugen af bindingsværk helt frem til ca. 1850.

Det forholdsvis begrænsede geografiske område, som Den Fynske Landsby dækker, har givet mulighed for at flytte ikke bare landbrugets produktionsbygninger, men også andre typer af bygninger, så museet i dag fremstår som en helstøbt landsby med blandt andet præstegård, hospital og teglværk. Landsbypræget kan også konstateres i haveanlæggene og markerne.

I øjeblikket og i de kommende år sker der en række forbedringer i Den Fynske Landsby. Der bygges besøgscenter til historisk information og service, ligesom festpladsen bygges om og moderniseres. Det er hensigten at forbedre publikums spisemuligheder, og endelig regner museet med at forbedre og afrunde

en række af de historiske anlæg. Det gælder for eksempel teglværket, som mangler lergrav, ælteplads og tørrelade, og bomhuset, som mangler bom og mিলsten.

Den nye bølge af landbrugsmuseer

En række nye museer eller nyoprettede filialer af eksisterende museer så dagen lys fra omkring 1970 til midt i 1990'erne. I løbet af 1970'erne vandt nye formidlingsformer frem. En mere folkelig formidling med nye, brede museumsudstillinger og en højere grad af levendegørelse blev almindelig. Mange museer oplevede større folkeligt engagement i perioden, hvilket også gav udslag i mere gunstige bevillingsforhold for de fleste museer. Perioden er kendetegnet ved, at landbrugshistorien var på de fleste museers dagsorden op igennem 1980'erne, hvor opmærksomheden forsknings- og formidlingsmæssigt kulminerede i 1988 med de utallige særudstillinger og arrangementer i anledning af 200-årsjubilæet for stavnsbåndets ophævelse.

Herregården Hessel er beliggende på limfjordshalvøen Louns nær Hvalpsund, og den er Danmarks eneste bevarede stråttækte herregård. Stedets historie kan følges helt tilbage til 1391. Hovedbygningen er indrettet som et proprietærhjem, og udlængerne rummer store samlinger af landbrugsredskaber og hestevogne. Museet blev etableret allerede i 1966 og viser, hvordan herskab og tjenestefolk levede på landet i midten af 1800-tallet. Året igennem er der forskellige arrangementer. Det gælder blandt andet høst- og fåredage og arrangementer med heste, julemarked og meget andet.

Boldrup Museum blev i 1979 en filial af det nye, statsanerkendte Sydhimmerlands Museum, men opstod allerede i 1969 som et privat museum. På dette husmandssted nær Nørager ved Hobro vises, hvordan et husmandsfamilie levede for cirka 100 år siden. Museet er indrettet som et husmandssted med bolig, stald og lo. På de tilhørende jorder kan de besøgende se datidens markafgrøder, kålgård, frugt- og urtehave med mere. Museet har desuden en del husdyr af gamle husdyrracer, der er blandt andet får, geder, svin, fjerkræ og bier.

Ringsted Museum blev grundlagt som selvejende institution i 1980. Det var Ringsted Museumsforening, som dengang havde 570 støttemedlemmer, der stod bag grundlæggelsen. Museet arbejder med hele nyere tid perioden efter reformationen, men dækker især landbruget og mølletiet i perioden 1850 til 1950. Museet har indsamlet redskaber og maskiner fra hele Sjælland. Museets faste udstilling fortæller om *Det Danske Guld* – kornets vej fra dyrkning til husholdning. I samarbejde med Ringsted Vindmøllelaug driver museet en af Danmarks få tilbageværende hollandske vindmøller, som er i regelmæssig drift.

Landbrugsmuseet Melstedgård åbnede i 1984 som en afdeling af Bornholms Museum. Museet fortæller om udviklingen af landbruget på Bornholm i perioden fra 1700-tallet til mekaniseringen efter Den 2. Verdenskrig. Melstedgård har en lang og spændende historie. Gården var tillige meget velbevaret, da Bornholms Amt overtog gården i 1982. Den drives som landbrug og huser i staldene gamle danske husdyrracer. Museet har desuden en stor samling af maskiner og redskaber fra slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet.

Vendsyssels Historiske Museum åbnede i 1987 landbrugsmuseum i et genopført husmandsbrug i *Mosbjerg* ved Sindal. Husmandsbruget drives, som det var almindeligt på egnen i 1920'erne og 1930'erne. Ejendommen indeholder en stor del af husmandsbrugets originale redskaber og indbo. Husmandsbrugets daglige bestyrer driver ejendommen med jordtilliggende og husdyr af gamle husdyrracer. I sæsonen tilbydes publikum til at bo og arbejde på ejendommen, for at man ad den vej kan få indsigt i datidens levevilkår på landet.

Museumsgården Karensminde åbnede i 1988 som en del af det i 1977 statsanerkendte Grindsted Museum, der etableredes allerede i 1923. Med ansættelse af museets første universitetsuddannede leder, mag.art. Jørgen Selmer, blev museet professionaliseret i lighed med en række andre lokalmuseer i perioden. Karensminde var en gang kendt som Sognefogedgården og ligger som de mange andre gamle vestjyske hedegårde ved eng og å. Gårdens historie rækker tilbage til 1500-tallet, men museumsgården drives som et traditionelt landbrug i 1920- og 1930'erne i et samarbejde mellem museet og foreningen Karensmindes Venner. På Karensminde vises et bredt udsnit af de gamle danske husdyrracer – heste, køer, får, geder, svin og forskelligt fjerkræ. Siden 1990 har museet blandt andet afholdt historisk dyrskue, aktivitetsdage og julemarked med mere.

Flynderupgård Museet i Espergærde drives som en filial af Helsingør Museum. Museet åbnede i 1980 på grundlag af en lokal samling fra Tikøb. Flynderupgård har udseende af en proprietærgård, men det specielle ved stedet er, at gården altid var blevet drevet som en lystgård af byfolk. Hovedbygningen anvendes til permanente og skiftende udstillinger. Blandt andet vises en nordsjællandsk bondestue. Nok så interessant i denne sammenhæng er det, at der i tilknytning til museet i 1995 blev oprettet et frilandskulturcenter, som omfatter et historisk landbrug fra 1920'erne. I gårdens smukke avlsbygninger, der blandt andet omfatter en velbevaret trælade, formidles landbrug med husdyr, maskin- og redskabssamlinger med mere. I en af gårdens sidelænger drives spisehuset Folkestuen, hvor museets gæster kan købe gammeldags mad, eggsretter med mere.

Fig. 8. Melstedgård Landbrugsmuseum nær Gudhjem. Foto: Bornholms Museum.

Fremtiden

Landbrugsmuseernes blomstringstid var som nævnt 1980'erne og begyndelsen af 1990'erne. Her ved starten af det 21. århundrede ser forholdene unægtelig noget anderledes ud, hvor flere negative forhold synes at gøre sig gældende for de danske landbrugsmuseer.

Mange danske museer er økonomisk trængte. De offentlige tilskud har i de senere år været faldende, og museerne har i stigende grad været afhængige af private tilskud og sponsorater. Fremtidsudsigterne for flere mindre museer synes usikre set i lyset af den kommunale og amtskommunale strukturreform, som vil blive gennemført med virkning fra 2007. Reformens fulde konsekvenser på museumsområdet er endnu ikke helt klarlagte.

Kulturarvsstyrelsen har i de seneste år sat forskning og dokumentation af industrisamfundets kulturarv på museernes dagsorden, hvilket til dels sker på bekostning af arbejdet med landbrugets kulturarv. Forskningsmidler og projektpenge har naturligt fået flere museer til at omprioritere arbejdsfelterne, så landbrugsforskningen er blevet sat noget i baggrunden.

Landbrugserhvervet er indtil dato fortsat med strukturændringer i samme retning, som det er sket siden forandringernes spæde begyndelse i efterkrigsårene. Der er i dag langt færre ansatte indenfor landbruget og dets følgeindustrier end for blot 10-15 år siden, mens de enkelte landbrug samtidig er blevet langt større og i takt hermed de problemer, som knytter sig til erhvervet. Landbruget har i løbet af 1990'erne oplevet stigende imageproblemer over for befolkningen, hvor EUs landbrugstilskudsordning, miljøproblemer, problemer med dyrevelfærd, problemer med fødevarekvalitet og flere andre emner har fyldt mediernes overskrifter. Denne negative omtale af erhvervet har haft en vis negativ afsmitning på de museer, som arbejder med landbrug og landbohistorie. Dette sammenfald af negative faktorer i samfundet omkring landbrugsmuseerne gør imidlertid udfordringen for museerne så meget desto større. Museerne må utvivlsomt indstille sig på tilpasning til nye tider og forny sig indsamlingsmæssigt, forskningsmæssigt og ikke mindst formidlingsmæssigt.

På langt de fleste områder indenfor boligindretning og husholdning har landbofamilien igennem de sidste 10-20 år omstillet sig til at leve på samme måde og stort set under de samme vilkår som den øvrige befolkning. Derfor vil der være meget lidt, der taler for at indsamle møbler og husgeråd specielt fra landbefolkningen i denne periode. Dokumentation af forandringerne i landbo-kulturen og landbefolkningens levevis under de nye forhold vil derfor være af så meget desto større betydning. Indsamling og dokumentation vil derfor i højere grad gøre brug af metoder som interviews og fotos, hvor der tidligere især blev indsamlet brugsgenstande.

Tidligere tiders systematiske indsamling af alle mærker og typemæssige va-

riationer af redskaber og maskiner anvendt i landbruget vil fremover være uden mening. Dels er genstandene siden 1970'erne blevet så store, at intet museum i dag har de magasinmæssige forudsætninger for at kunne indsamle samtlige anvendte genstande. Dels er den teknologiske variation, eksempelvis mellem de gængse traktormærker, der anvendes i dansk landbrug, så forholdsvis begrænset, at en til to velvalgte traktorer på udmærket vis vil repræsentere traktorerne i dansk landbrug i 1990'erne.

Den andel af landbefolkningen, som er opvokset med landbrug og har levet i og med landbokulturen, vil fremover udgøre en stadig mindre del af befolkningen. Museerne må derfor fremover spille på andre faktorer end genkendelighed og formidlingstiltag, hvor publikum får *kan du huske...* oplevelser. En større del af museernes gæster vil være forudsætningsløse og skal have historierne om fortiden på landet serveret på en anden måde end tidligere. Skal et landbrugsmuseum være vedkommende og have appel til museums-gæsterne i det 21. århundrede, må publikum kunne henhøre museets budskab til noget essentielt i deres eget liv på en ny måde.

Det kan forudses, at landbrugsmuseerne vil komme til at arbejde med områder, som vil have en direkte anvendelighed for den moderne museumsgæst. Emner som måltidets og fødevarernes kulturhistorie, husdyrhistorie samt de familiemæssige og menneskelige relationer i landbosamfundet vil formentlig blive efterspurgt og kunne vække interesse formidlingsmæssigt. De grundlæggende, eksistentielle problemer for familie og individ, arbejdsliv og fritid, børn og ældre, religion og tro med mere, som i høj grad optager det moderne menneske, vil kunne spejles i landbosamfundets kultur og historie. Der vil her være et budskab at udforske og formidle for landbrugsmuseerne, og der vil være et budskab at hente for fremtidens museumsgæster.

Noter

1. Rasmussen 1979 s. 50.
2. Rasmussen 1979 s. 108.
3. Rasmussen 1979 s. 190.
4. Rasmussen 1979 s. 190.
5. Rasmussen 1997 s. 71.
6. Stoklund s. 46.
7. Rasmussen 1979 s. 196.

Litteratur

Amagermuseet. Festskrift ved museets åbning 1922 udgivet af Kai Lippmann. Finn Hjerl-Hansen (red.), *En dansk naturpark. Hjerl Hede og den gamle landsby*, København 1941.

- Ann Vibeke Knudsen, *Landbrugsmuseet Melstedgård*, Bornholms Museum, Rønne 1988.
- Peter Michelsen, *Frilandsmuseet*, København 1979.
- Peter Michelsen, *Museerne og samtiden*, Nationalmuseet, København 1972.
- Svend Nielsen, *Dansk Landbrugsmuseums historie 2. 1941-1988*, Dansk Landbrugsmuseum 1989.
- Holger Rasmussen, *Bernhard Olsen. Virke og værker*, København 1979.
- Holger Rasmussen, »Bernhard Olsen og Frilandsmuseet«, *Bondegård og museum*, København 1998.
- Holger Rasmussen, *Dansk Museums historie*, Dansk Kulturhistorisk Museumsforening, Hjørring 1979.
- Holger Rasmussen, *Lønligt liv er lykkeligt. Bernhard Olsen som kulturhistoriker*, København 1997.
- Ann Majken Rud og Marianne Therkelsen, *Amagerbruget. Det kombinerede have- og landbrug på Amager. Særtryk af Fra Kvangård til Humlekule*, Meddelelser fra Havebrugshistorisk Selskab nr. 15, 1985.
- Mette Skougaard og Jesper Herbert Nielsen (red.), *Bondegård og museum. Frilandsmuseernes teori og praksis*, Landbohistorisk Selskab 1998.
- Axel Steensberg, *Dansk Landbrugsmuseum 1. Historien indtil 1941*, Dansk Landbrugsmuseum 1989.
- Bjarne Stoklund, »Etnologien, folkemuseerne og kampen om de nationale symboler«, *Folk og Kultur* 1997.
- Vestfynsk Hjemstavn*, 1993 ff. Årsskrift udgivet af Vestfynsk Hjemstavnsforening.

Forfatter

Peter Bavnhøj, født 1956, cand.mag. i historie og middelalderarkæologi, Århus Universitet. Museumsinspektør på Odder Museum 1994-96, museumsinspektør på Dansk Landbrugsmuseum 1996-2000 og siden 2000 museumschef for Dansk Landbrugsmuseum.

Jens Aage Søndergaard, født 1955, cand.phil. i historie, Århus Universitet. Ansat på Dansk Landbrugsmuseum siden 1992, fra 1997 som registrator og fra 2000 som museumsinspektør.